

İSLAM'DA DAYANIŞMA VE SPOR

**İSLÂM'DA
DAYANIŞMA VE SPOR**

Konya Büyükşehir Belediyesi
Kültür Yayınları

Sertifika No: 21473

ISBN: 978-605-389-512-1

Konya Büyükşehir Belediyesi
Adına Sahibi
Uğur İbrahim ALTAY

Proje Koordinatörü
Prof. Dr. Ramazan ALTINTAŞ

Editör
Dr. M. Raşit AKPINAR

EKİM 2022, KONYA

*Bu eserde yer alan makalelerin bir kısmı,
12-13 Ağustos 2022 tarihlerinde Konya
Selçuk Üniversitesi İslâmi İlimler
Fakültesi ev sahipliğinde gerçekleştirilen
Uluslararası İslâmi Dayanışma Oyunları
Sempozyumu'nda sunulan bildiriler
arasından seçilmiştir. Eserin tüm yayın
hakları saklıdır. Eleştirel makale ve
dergilerde yapılacak kısa alıntılar dışında,
bu kitabın bir kısmı veya tamamı,
yayıncının izni olmadan yayınlanamaz.*

İrtibat
Kültür A.Ş.
Konevi Mah. Alay Cad. No: 11
Konya Tren Garı Civarı
Meram/KONYA
www.konyakultur.com.tr

Selçuk Üniversitesi İslâmi İlimler
Fakültesi, Alaaddin Keykubat
Kampüsü, Selçuklu / Konya
Tel: 0 (332) 241 00 41
İslâmiilimler@selcuk.edu.tr
isgs.selcuk.edu.tr

İÇİNDEKİLER

	TAKDİM
x	<i>Prof. Dr. Hacı Ahmet Özdemir</i>
xi	<i>Uğur İbrahim Altay</i>
xiii	<i>Prof. Dr. Gülfettin Çelik</i>
xv	<i>Prof. Dr. Metin Aksoy</i>
xvii	<i>Prof. Dr. Mahmut Erol Kılıç</i>
	ÖNSÖZ
25	GİRİŞ
	<i>Prof. Dr. Ramazan Altıntaş</i>
	BİRİNCİ BÖLÜM
	DAYANIŞMA VE PAYLAŞMA MEDENİYETİ
31	أهمية التضامن الإسلامي
	<i>Ali Qasım Mohammed Mohammed</i>
35	أمثلة من صور التضامن في الإسلام
	<i>Abdulkhakim Thabit Mohammed REFAAN</i>
41	İslâm'da Dayanışma Müessesesi Olarak Kefalet
	<i>Melikşah Aydın</i>
53	Farklı Kıraat Vecihlerindeki Anlamlarıyla Kur'an'da Dayanışma ve Bütünleşme İlkeleri
	<i>Ömer Özbek</i>
85	İslâm Dünyasında Kardeşliği ve Dayanışmayı Engelleyen Bazı Etnik ve Dinî Faktörler
	<i>Abdullah Akın</i>
97	Osmanlıların Haremeyn'e Gönderdiği Bir Ayni Yardım Türü Olarak Cerâye Tahsisâtı
	<i>Osman Ezici</i>

İKİNCİ BÖLÜM

KUR'ÂN VE HADİS PERSPEKTİFİNDEN SPOR VE OYUN

- 129 Kur'ân'daki Kullanımı Bağlamında "La'ib" Kelimesi ve Güncel Yorumu
Hasan Sevim
- 145 Kur'an'ın 'Dünya Hayatı Bir Oyundur' Söylemine Farklı Bir Bakış
Seyit Ahmet Kıvrak
- 149 Rivayet Kültüründe Yüzme Sporü ve Adabı
Mustafa Yüceer
- 169 Hz. Peygamber ve Zeka Oyunları
Ömer Faruk AKPINAR
- 181 Sünnet Açısından Kültürümüzde Mûsikî ve Halk Oyunları
Muhammed Bacak - Recep Tuzcu
- 195 Hz. Peygamber'in Yarış Devesi Adbâ ve Akıbeti Üzerine - Ahlâkî Değerler ve Spor Etiği Açısından Bir Yorumlama Denemesi-
Tahsin KOÇYİĞİT

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSLÂM TARİH VE MEDENİYETİNDE SPOR

- 213 Abbâsîler Sosyal Yaşam Parametrelerinden Oyun Meclislerindeki Oyunlar ve Yeni Aktiviteler (750-833)
Murat Bıyıklı
- 225 Selçuklularda Spor ve İdman Faaliyetleri
Mustafa DEMİRCİ
- 237 Sports And Education In Pakistan
Shakeela Khurram
- 251 Sejahtera Sports for All: A New Narrative for University Sports
Mahyuddin Daud

İLGİLİ MAKAMA

Konya Kültür A.Ş.; 2005 yılından itibaren yayınevi, müzik, sinema, film yapımcılığı ve kitap mağazacılığı sektöründe faaliyet göstermektedir. Kültür, sanat, tarih, edebiyat, tasavvuf vb. alanlarında yayıncılık hizmeti ile kitapları okuyucuların istifadesine sunmaktadır.

Üniversiteler Arası Kurul Başkanlığı (ÜAK)' nın Doçentlik başvurusu şartlarında belirttiği tanıma göre Konya Kültür A.Ş. Yayınevi, tanınmış uluslararası yayınevi statüsünde bir yayınevidir. ÜAK söz konusu tanımı şu şekilde yapmıştır: “ Tanınmış Uluslararası Yayınevi, en az beş yıldır uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten, Türkçe dışındaki dillerde aynı alanda farklı yazarlara ait en az yirmi kitap yayımlamış ve yükseköğretim kurumu senatosunun kararıyla alanında etkinliği ve saygınlığı kabul edilen yayınevi” dir.

Yayınladığı ve yayınlamayı planladığı kitapların seçimiyle yayıncılık alanında önemli bir katkıda bulunabileceğini gösteren KONYA KÜLTÜR A.Ş. şu ana kadar 440 adet yayınlanmış eseri bulunmaktadır.

KONYA KÜLTÜR A.Ş. Türkçe dışındaki aynı alanda farklı yazarlara ait 30 kitabı bulunmaktadır. Özellikle Hz. Mevlana Celaleddin Rum-i' nin eseri olan ve bütün Dünya'nın yakinen bildiği Mesnevi eserini 29 dilde çevirisini yapmış olup yaklaşık 3,5 milyar insanın istifadesine sunmuştur. Ayrıca yayınevimizin yayınlamış olduğu eserler Harvard Library, Columbia university, Cambridge, Wiley, Oxford, Harvard gibi uluslararası kütüphanelerde bulunmaktadır.

Bilgilerinize arz olunur.

**KONYA SANAT KÜLTÜR VE
SPOR FAALİYETLERİ
S.N. VE TİC. A.Ş.**
Konevi Mahallesi Alay Caddesi No: 11
Tel: 0332 355 55 52 Meram/KONYA
Mevlana V.D. 574 008 3725 Tic.Sic.No: 23 90

Rivayet Kültüründe Yüzme Sporü ve Adabı

Mustafa Yüceer*

Giriş

Yeryüzünde halife olarak gönderilen insan ruh ve bedenden mürekkep bir varlıktır. Doğumundan ölümüne kadar geçen süreçte hem ruhunu hem de bedenini zinde tutmaya yani sağlıklı yaşamaya muhtaçtır. Hayatı boyunca sosyal, kültürel ve ekonomik döngüler etrafında varlığını devam ettiren insanın bu anlamda en önemli muhtaçlığı sağlıktır. Sağlığın nimet olarak tanımlanması ve kıymetinin kaybedilmeden önce bilinmesi ile ilgili tavsiyelerle¹ birlikte insanın güçlü, zinde ve dinç olması bireyin ruh ve beden fonksiyonlarını mutedil tutması amaçlanmıştır.

Dini terminolojide dünyaya ait olay ve olguların helal ya da haram oluşunun sınırı öncelikle canın korunması ilkesiyle yani sağlık ile doğrudan ilişkilidir.² Yüzme sporu da birinci derecede sağlıklı bireye hitap edecek bir eylemdir. Hz. Peygamber'in yaşadığı coğrafyada yüzmeyi teşvik etmesi dinç bir Müslüman tipolojisinin teminini hedeflemektedir. Aynı şekilde atıcılık, güreş, binicilik ve kılıç talimi gibi sporlarla birlikte bu teşviklerin bir diğer sebebi dolaylı yoldan askeri eğitimin idamesidir. Çünkü Hz. Peygamber dönemine bakıldığında

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Hadis Anabilim Dalı mustafayuceer@gmail.com.

¹ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fî el-Buhârî, *el-Camiu'l-müsnedü's-sahîhu'l-muhtasarü min umûri Rasûlillahi ve sünenihi ve eyyâmihî* (Riyad: Dârü's-Selâm, 1419), "Rikâk, 1,3"; Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemî et-Tirmizî, *el-Câmû'l-muhtasarü mine's-süneni an Rasûlillah*, (Riyad: Dârü's-Selâm, 1419), "Zühd, 25".

² İslâm dininin sağlığa verdiği önem ve Hz. Peygamber'in bu konudaki yaklaşımlarına dair genel bir bakış açısı edinmek için bkz. Saffet Köse, "Hz. Peygamber (s.a.v.) ve Sağlık", *Siyer Araştırmaları Dergisi* 8 (Aralık 2020), 222-227.

uzun soluklu seriyye ve gazvelerin varlığı ve bu savaşlara katılmak için belirli seviyede bir gücün, sağlığın ön şart olduğu bilinen bir gerçektir.³

Hız. Peygamber'in yaşadığı Mekke ve Medine bölgesinde kuyular, yağmur sularının oluşturduğu havuzular ve dere yatakları, halkın su ihtiyacını karşılamaktadır. Etrafında büyük denizler, göller bulunmayan Mekke ve Medine'de yüzme sporu bu imkanlar ölçüsünde sağlanmıştır.⁴

Hadis kültüründe öncelikle Hz. Peygamber'in yüzmeyi nerede ve ne zaman öğrendiğine dair bilgilerin tespiti ve sıhhatleri, akabinde Hz. Peygamber'in yüzmeye dair teşvikleri, Müslümanların bu anlamda sorumlulukları ve yüzme sporunun icrasına dair adaplar çalışmanın zeminini oluşturmuştur.

Tarihi süreçte sporla ilgili çalışmaların daha çok cihada teşvik ile ilgili bölümlerde yer aldığı ifade edilebilir. Konuya dair Sehâvî'nin "القول التام في الباحة في" isimli risalesi atıcılık konusunu ele alırken Suyûtî'nin "فضل الرمي بالسهم" isimli çalışması doğrudan yüzücülük ile ilgili hadisleri bir araya getirmeyi hedeflemiştir.

Konuya dair Arapça yapılan çalışmalardan bazıları şunlardır:

- 1- Emin Nur el-Hûlî- *er-Riyâda en-Nebeviyye (et-Terbiyetü'l-Bedeniyye fi-sünneti'n-Nebeviyye*, Makale
- 2- Emin Nur el-Hûlî- *er-Riyâzatü ve'l-Hazâratü'l-İslâmiyye*, Kitap
- 3- Muhammed Mustafa el-Hilâlî- *er-Riyâzatü 'inde'l-Müslimîn*, Makale
- 4- Muhammed İbrahim Şakra, *er-Riyâza fi'l-İslâm*, Kitap
- 5- Sâmi Saîd İsmail, *el-İslâm ve'r-Riyâza*, Kitap

Bu çalışmalardan sonuncusu altı bölümde İslâm'da spor konusunu ele almıştır. Birinci bölüm, Hz. Peygamber ve sahabe döneminde spor ve çeşitlerine dair bilgi vermektedir. İkinci bölüm İslâm devletlerinde spor ve Müslümanların icra ettikleri spor dallarını, üçüncü bölüm spora dair ahkam konularını, yasak olduğu düşünülen branşları ve modern zamanlarda ortaya çıkan elektronik oyunları ele almaktadır. Dördüncü bölüm toplu spor faaliyetleri, olimpiyatları; beşinci bölüm tervihîyye sporlarını, altıncı bölüm spor ahlakını, yedinci bölüm spor ve fizyoloji konularını muhtevidir.⁵

³ Sâmi Saîd İsmâîl, *el-İslâm ve'r-Riyâza* (Mısır: Dâru'l-Ulûm, 2021), 10-12.

⁴ Muhammed Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, çev. Salih Tuğ (İstanbul: Yenişafak yayınları, 2003).

⁵ Sâmî Saîd İsmâîl, *el-İslâm ve'r-Riyâza*, 212, 222-223.

Ülkemizde Din ve Spor veya Sünnet ve Spor konularında akademik anlamda çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Tespitlerimize göre Vecdi Akyüz'ün *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslâm* adlı çalışması, Muhammed Hamidullah'ın *İslâm Peygamberi* adlı eserinin ilgili bölümleri ön plana çıkmaktadır. Münir Kuşçuzade'nin *Sünnette Spor* isimli makalesi ilgili rivayetlerin tespiti ile ön plana çıkarken hadislerin sıhhat durumları belirtilmemiştir.⁶ Spora dair bilgilerin satır aralarında yer aldığı siyer eserlerinin dışında yüzme ile ilgili spesifik bir yayın tarafımızca tespit edilememiştir.

Bu çalışmada Hz. Peygamber'in yüzmeyi öğrendiği zaman ve mekana dair rivayetlerin yanı sıra, yüzmeye dair teşvikleri, anne ve babanın çocuklarına yüzmeyi öğretmelerini istemesi ve yüzme adabı hakkında bilgi verilmiştir.

Yöntem

Yüzme sporunun Hz. Peygamber tarafından ne zaman ve ne şekilde icra edildiği, sahabenin yüzmeye dair uygulamaları ve Hz. Peygamber'in bu anlamdaki teşviklerinin yer aldığı yüzme ile ilgili rivayetlerin sıhhat durumları tespit edilecektir. Buna göre öncelikle ilk dönem hadis kaynaklarının yanı sıra tabakât kitapları taranarak konuya dair rivayetler belirlenecek ve bu rivayetler hadis usulünün yöntemleri etrafından incelenecektir. Söz konusu rivayetlerin isnad şemaları çıkartılarak senedin sıhhatine etki edecek tenkitlerin bulunduğu râviler hakkında cerh-tadil alimlerinin görüşleri etrafında bir değerlendirme yapılacaktır. Sıhhatine dair tenkit bulunmayan rivayetlerin sadece sahabe râvisi zikredilmekle yetinilecektir. Çalışmanın buraya kadar olan kısmında tümevarım yöntemi göz önünde bulundurulacaktır. Yüzme ile ilgili teşvik içeren rivayetlerin hangi saikle söylendiği araştırılırken aynı zamanda yüzme adabı hakkında bilgi verilecek ve günümüzde Müslüman toplumun helal dair içinde yüzmesinin imkanı dinin temel unsurları etrafında tümünden gelim yöntemiyle tartışılacaktır.

Hz. Peygamber'in Yüzdüğünü Belirten Rivayetler

İslâm Peygamber'inin yüzdüğüne dair bilgiler ilk dönem eserlerde en erken İbn Sa'd'ın *et-Tabakât* adlı eserinde yer almaktadır.

Rivayetin Metni

İbn Sa'd'ın verdiği bilgiye göre Hz. Peygamber altı yaşında annesi Âmine bint Vehb ve dadılığını yapan Ümmü Eymen ile birlikte iki deve

⁶ Münir Kuşçuzade, "Sünnette Spor", *International Journal of Sport Culture and Science* 3/4 (2015), 396-403.

üzerinde Medine'de babasının 'Adî b. Neccâr'dan olan dayılarını ziyarete götürmüştü. Orada en-Nâbiğâ'nın evinde bir ay kaldılar. Hz. Peygamber, burada yaşadıklarını -hicretten sonra- hatırlıyordu. Hatta Neccaroğullarının utum⁷ denilen kule gibi olan evlerini görünce o anları anımsadı ve şöyle buyurdu:

- Üneyse adında bir kızla bu utumda oynardık. Aynı şekilde akrabalarımın iki çocukla buraya kuş konduğunda onları kovalardık. Hz. Peygamber bir eve baktı ve:
- İşte şu evde annemle birlikte kaldık. Şu evin olduğu yerde babam Abdullah b. Abdülmuttalip'in mezarı vardır. *Yüzmeysi Benî 'Adiy b. en-Neccâr'ın kuyusunda güzel bir şekilde öğrendim...*⁸

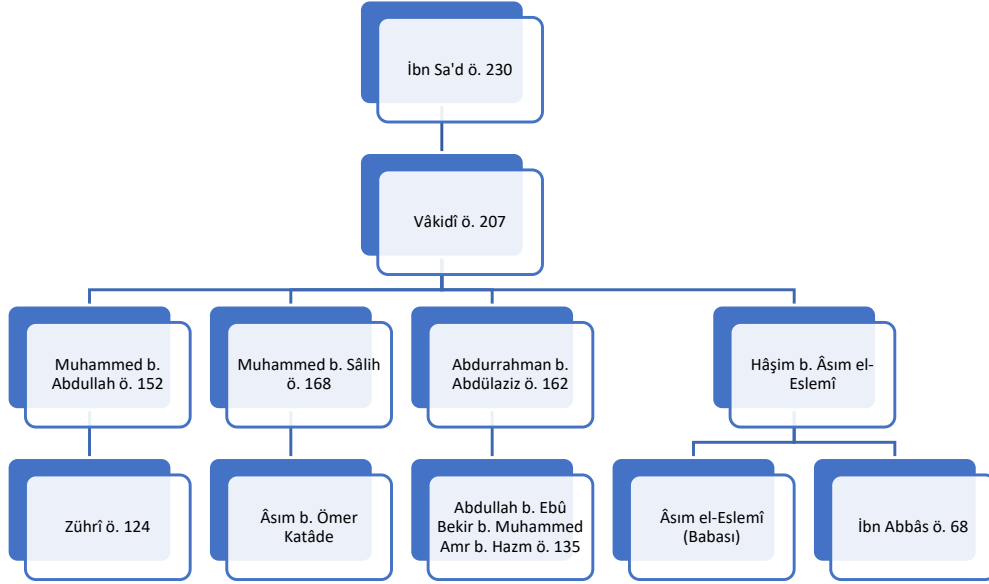
Rivayetin Senedi

İbn Sa'd'ın eserinde pek çok bilgiyi aktardığı hocası Vâkidî aracılığı ile naklettiği rivayetin senedi şu şekildedir:⁹

⁷ Utum: Taştan yapılmış kule gibi evler.

⁸ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - مَعَ أُمِّهِ آمِنَةَ بِنْتِ وَهَبٍ. فَلَمَّا بَلَغَ سِتًّا سِنِينَ خَرَجَتْ بِهِ إِلَى أَسْوَاحِ بَنِي عَبْدِ بْنِ النَّجَّارِ بِالْمَدِينَةِ تَزُورُهُمْ بِهِ. وَمَعَهُ أُمُّ أَمِّنَ تَخْصُمُهُ وَهُمْ عَلَى بَعِيرَيْنِ. فَتَنَزَّلَتْ بِهِ فِي دَارِ النَّابِغَةِ. فَأَقَامَتْ بِهِ عِنْدَهُمْ شَهْرًا. فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَذْكُرُ أُمُورًا كَانَتْ فِي مَقَامِهِ ذَلِكَ. لَمَّا نَظَرَ إِلَى أُطَمِ بْنِ عَبْدِ بْنِ النَّجَّارِ عَزَفَهُ وَقَالَ: [كُنْتُ أَلَاعِبُ أُتَيْسَةَ جَارِيَةً مِنَ الْأَنْصَارِ عَلَى هَذَا الْأُطَمِ وَكُنْتُ مَعَ غُلَامَانِ مِنَ أَسْوَاحِ طَائِفَةٍ طَائِفًا كَانَ يَقَعُ عَلَيْهِ. وَنَظَرُ إِلَى الدَّارِ فَقَالَ: هَهُنَا نَزَلْتُ فِي أُمِّي وَفِي هَذِهِ الدَّارِ فُيِّرَ أَبِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ وَأَحْسَنْتُ الْعَوْمَ فِي بَرِّ بَنِي عَبْدِ بْنِ النَّجَّارِ. عَدِي ابْنُ النَّجَّارِ. bû Abdillâh Muhammed b. Sa'd b. Men' el-Kâtib el-Hâşimî el-Basrî el-Bağdâdî İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, thk. Muhammed Abdülbekir el-Bekrî (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1990), 1, 93-94; Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, 1,42.Mehmet Apaydın, *Siyer Kronolojisi* (İstanbul: Kuramer, 2018), 222-223.

⁹ قال: أخبرنا محمد بن عمار بن وائِدٍ الأسلمي. أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ الرَّحْمَنِ قَالَ: وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ صَالِحٍ عَنْ عَاصِمِ بْنِ عُمَرَ بْنِ قَتَادَةَ قَالَ: وَحَدَّثَنَا هَاشِمُ بْنُ عَاصِمٍ الْأَسْلَمِيُّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ. وَحَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ حُزْمٍ قَالَ دَخَلَ حَدِيثُ بَعْضِهِمْ فِي حَدِيثِ بَعْضِهِمْ. قَالُوا:

İsnad şemasını incelediğimizde Vâkidî'nin birden çok senedi birleştirerek (terkîbü'l-esânîd) bir metin ortaya koymaya çalıştığını ifade edebiliriz. Nitekim senedin sonunda kullandığı *دَخَلَ حَدِيثُ بَعْضِهِمْ فِي حَدِيثِ بَعْضٍ* cümlesi ile konuyu farklı râvilerin metinleri etrafında detaylarıyla aktarmaya gayret ettiği görülmektedir.

Rivayetin İbn Abbâs'tan nakledilen tariki dışındaki versiyonları mu'dal hükmündedir. Bununla birlikte İbn Abbas senedinde yer alan Âsim el-Eslemî hakkında sahâbî olup olmadığına dair tartışmalar bulunmaktadır.¹⁰ Oğlu Hâşim hakkında ise meçhul olduğuna dair görüşler dile getirilmiştir.¹¹

Bu rivayetin temel hadis kitaplarında yer almamakla birlikte sadece İbn Sa'd'ın hocası Vâkidî tarafından nakledilmesi önemli bir detaydır. Vâkidî hakkında cerh-tadil alimlerinin zayıf olduğuna dair görüşleri bulunmakla birlikte Vâkidî'nin hadisçiliği ile ilgili yapılan bir çalışmada ona yönelik yapılan tenkitlerin çok hadis rivayet etme, sened ve metin üzerinde tasarrufta bulunma şeklinde iki yönde olduğu ifade edilmiş ve

¹⁰ Ebû Ömer Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed b. Abdilberr en-Nemerî İbn Abdilber, *el-İstî'âb fî ma'rifeti'l-ashâb*, thk. Ali Muhammed el-Bîcâvî (Beyrut: Dâru'l-Cil, 1992), 2, 785, No: 1335; Ebû'l-Hasan Ali b. Ebi'l-Kerem Muhammed b. Muhammed Abdülkerim b. Abdülvahid eş-Şeybânî el-Cezerî İzzüddîn İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1989), 3, 7, No: 2662.

¹¹ "hadith.İslâm-db" (Erişim 10 Ağustos 2022).

yapılan tenkitlerin büyük ölçüde doğru olmadığı belirtilmiştir.¹² Vâkidî'nin güvenilirliğine dair tartışmalar bir yana hadis usulü açısından bu senedin meçhul râviler barındırması ve senedin doğrudan Hz. Peygamber'e ulaşamaması dolayısıyla zayıf kabul edilmesi gerekmektedir.

Vâkidî'den 80 yıl kadar önce vefat eden İbn İshak'ın siyere dair eserinin günümüze kadar ulaşan kısmında Âmine'nin ziyareti ve vefatı kısaca anlatılmakla beraber yüzmeyle ilgili bölüm bulunmamaktadır. İbn İshak'ın râvisi de İbn Sa'd'ın râvilerinden olan Abdullah b. Ebû Bekir b. Muhammed Amr b. Hazm'dır.¹³

Sonraki dönemlerde فضل السباحة في فضل السباحة isimli bir risale telif eden Suyûtî, bu rivayeti Zührî'den nakille aktarmıştır.¹⁴

Hiz. Peygamber'in yüzmeyi küçükken öğrendiğine dair rivayetin zayıf kabul edilmesi, hadisin bir hükme kaynaklık etmemesinin yanı sıra tarihi bir vakanın tespitine ışık tutması ve kronolojik siyer bilgisinin akışına sunduğu katkı açısından değer ifade etmektedir.

Konuya dair bir başka rivayet, Taberânî tarafından İbn Abbas'tan nakledilmiştir. Söz konusu rivayete göre Hiz. Peygamber ve sahâbîler bir su birikintisinde yüzüyorlardı. Hiz. Peygamber:

- Herkes arkadaşı ile birlikte yüzün, buyurdular. Bunun üzerine sahabiler arkadaşları ile yüzmeye başladılar. Hiz. Peygamber ile Hiz. Ebû Bekir kalmıştı. Bunun üzerine Hiz. Peygamber, kucaklayıncaya kadar Hiz. Ebû Bekir'e doğru yüzdü ve ben kardeşime geldim, ben kardeşime geldim, buyurdu.¹⁵

Heysemî, senedinde tanımadığım kimse var, demiştir.¹⁶

¹² Vâkidi hakkında cerh-tadil imamlarının görüşleri ve bu görüşlerin eleştirilerine dair detaylı bilgi için bkz. Mehmet Apaydın, *Vâkidî* (İstanbul: Siyer Yayınları, 2021).

¹³ Muhammed b. İshâk b. Yesâr İbn İshâk, *Kitâbü's-siyer ve'l-megâzî*, thk. Süheyl Zekkâr (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1978), 65.

¹⁴ Ebû'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebubekr Suyûtî, *el-Bâha fî fadli's-sibâha*, thk. Mecdi Fethi es-Seyyid (Tanta: Dâru's-Sahâbe, 1990), 23.

¹⁵ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابُهُ يُسَبِّحُونَ فِي غَدِيرٍ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لِيُسَبِّحَ كُلُّ رَجُلٍ مِنْكُمْ إِلَى صَاحِبِهِ» فَسَبِّحَ كُلُّ رَجُلٍ مِنْهُمْ إِلَى صَاحِبِهِ وَبَقِيَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبُو بَكْرٍ، فَسَبِّحَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى أَبِي بَكْرٍ حَتَّى غَاثَهُ، وَقَالَ: «أَنَا إِلَى صَاحِبِي أَنَا إِلَى صَاحِبِي» Ebû'l-Kâsım Müsnidü'd-dünyâ Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, thk. Hamdi Abdülmecid es-Silefî (Kahire: Mektebetü İbn Teymiyye, 1994), 11, 260, H.No: 11676.

Hız. Peygamber'in yüzdüğüne dair son rivayeti Ebû Nuaym ve İbn Asâkîr, İbn Abbâs'tan nakletmişlerdir.¹⁷

Rivayetin Metni

Hız. Peygamber, Cuhfe'de konaklamıştı. Yanında Ebû Bekir ve Ömer ile birlikte suya girdi. O ikisi suyu taşıyordu. Derken Hız. Osman, Hız. Peygamber'in yakınına doğru yöneldi. Bunun üzerine Hız. Peygamber, kendisini kucakladı ve

- Bu benim kardeşim ve benimle birlikte, buyurdu.¹⁸

Rivayetin Senedi

İbn Asâkîr, Ebû Nuaym senediyle rivayet etmiştir. Dolayısıyla Ebû Nuaym senedini incelemek yeterlidir. Buna göre isnad şeması şu şekilde oluşmaktadır.

Ebû Nuaym'ın hadis naklettiği hocası Muhammed b. Abdurrahman el-Fadl, makbul kabul edilmiştir.¹⁹ Tûsî, sika, güvenilir kabul edilirken Ahmed b. el-Ezher b. Menî' sika olmasa da saduk kabul edilen bir ravidir.²⁰ Habîb b. Züreyk namıyla bilinen Ebû Muhammed el-Mısırî hicri 218 yılında vefat etmiştir. Ebû Hâtim, Nesâî ve el-Ezdî tarafından metruk olarak tanımlanan ravi hakkında İbn Medîni, Ahmed b. Hanbel ve Ebû Dâvûd yalancı olduğuna dair kanaat belirtmişlerdir. Nesâî, "Metruk bir ravîdir. Hadislerinin tamamı Mâlik ve diğerlerinden uydurulmuştur" şeklinde cerh ederken İbn Adî, hadislerinin çoğunluğunun mevzu olduğunu, maklub senedler kullandığına işaret

¹⁶ Ebû'l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Süleymân el-Heysemî, *Mecma'u'z-zevâ'id ve menba'u'l-fevâ'id*, thk. Hüsameddin el-Kudsî (Beyrut: Mektebetü'l-Kudsî, 1994), 9, 44, H.No: 14317.

¹⁷ Ebû'l-Kâsım Alî b. el-Hasen b. Hibetillâh b. Abdillâh b. Hüseyin ed-Dımaşkî eş-Şâfiî İbn Asâkîr, *Târîhu Dimeşk*, thk. Muhibbüddin Ebû Saîd Ömer b. Garâme el-Amrevî (Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1995), 39,125; Ahmed b. Abdillâh b. İshâk el-İsfahânî Ebû Nuaym, *Târîhu İsfahan*, thk. Seyyid Kesrevi Hasan (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1990), 1, 314.

¹⁸ نَزَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْجُحْفَةَ فَدَخَلَ فِي غَدِيرٍ وَمَعَهُ أَبُو بَكْرٍ، وَعُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا يَتَمَاقِلَانِ، فَأَهْوَى عُثْمَانُ إِلَى نَاجِيَةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَعْتَقَتْهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «هَذَا أَخِي وَمَعِيَ

¹⁹ Ebû Nuaym, *Târîhu İsfahan*, 2, 280.

²⁰ Ebû'l-Fadl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî İbn Hacer, *Lisânü'l-Mizân*, thk. Abdülfettah Ebû Gudde (Beyrut: Dârü'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 2002), 2,232-233; Ebû'l-Fadl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî İbn Hacer, *Takrîbü't-Tehzîb*, thk. Muhammed Avvâme (Suriye: Dârü'r-Rüşeyd, 1986), 77, R.No:5.

etmiştir. Dolayısıyla Ebû Nuaym'ın naklettiği bu rivayet hadis usulü açısından sened itibariyle mevzu kabul edilmelidir.²¹

Yüzmeyi Teşvik Eden Rivayetler

Hiz. Peygamber'in genel anlamda yüzmeyi teşvik ettiğı ifade edilen bir husustur. Bu doğrultuda bizatihi teşvik içeren metinler bulunmaktadır. Söz gelimi önceki başlıkta O'nun yüzdüğüne işaret eden İbn Abbas rivayetinde yer alan لِيَسْبَحَ كُلُّ رَجُلٍ مِنْكُمْ إِلَى صَاحِبِهِ cümlesi emir kipiyle söylenmiş önemli bir teşviktir. Sünnette Spor başlığını taşıyan bir makalede Hiz. Peygamber'in Habeşistan'a hicret edenlere orada yüzmeyi öğrenmelerini teşvik ettiğı, yüzmeyi öğrenenlerden memnuniyet duyduğu ifade edilmiştir.²² Aynı şekilde çocuklara yüzmenin öğretilmesinin teşvik edilmesi ve dört helal eğlenceden birinin yüzme sporu olarak görülmesi bu anlamda Hiz. Peygamber'in konuya verdiği öneme işaret etmektedir. Anne-babanın evladına yüzmeyi öğretmelerini bir hak olarak tanımlaması da konuya verilen değeri göstermektedir. Bu kısımda çocuklara yüzmenin öğretilmesinin tavsiye edildiğı rivayetler ve yüzmenin helal kabul edilen eğlenceler arasında sayıldığı rivayet incelenecektir.

Çocuklar ve Yüzme Sporu

İslâm bireyin maddi ve manevi gelişimine önem vermiş bu doğrultuda temel prensipler belirlemiştir. Nasıl ki manevi anlamda ruhun terbiyesine katkı sunacak pek çok fiil emir, nehiy veya tavsiye ile Müslüman toplumun gündeminde yer bulmuşsa aynı şekilde maddi anlamda güçlü, dinç ve aktif bireylerden oluşan toplumun inşasına katkı sağlayacak uygulamalar daima geliştirilmeye çalışılmıştır. Söz gelimi tavaf esnasında hervele yapılmasının istenmesi Müslümanların o günkü durumlarına dair dikkat çekici bir uygulamadır. Hiz. Peygamber'in sporla ilgili teşvikleri yaşadığı coğrafyanın fiziki imkanlarına ve sosyo-kültürel konjonktürüne uygundur.

²¹ Ebû Ahmed Abdullah b. Adî b. Abdillâh el-Cürcânî İbn Adî, *el-Kâmil fî du'afâi'r-ricâl*, thk. Âdil Ahmed Abdülmevcûd - Ali Muhammed Muavvad (Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, ts.), 2,411-414; Ebü'l-Fadl Şihâbüddîn Ahmed b. Ali b. Muhammed el-Askalânî İbn Hacer, *Tehzîbü't-tehzîb* (Kahire: Dârü'l-Kitâbi'l-İslâmiyye, 1993), 2, 181-182; İbn Hacer, *et-Takrîb*, 218, R.No: 1905; Hâlid b. Muhammed b. Râci', *Tahrîcü Ehâdisi Kitâbü Ahbâr-ı Asbahân (Mine'l-ehâdisi'l-merfûa min evveli'l-kitâb ilâ nihâyeti harfü'l-Hâ')* (Mekke: Ümmü'l-Kurâ Üniversitesi, Doktora Tezi, 1422), 1716.

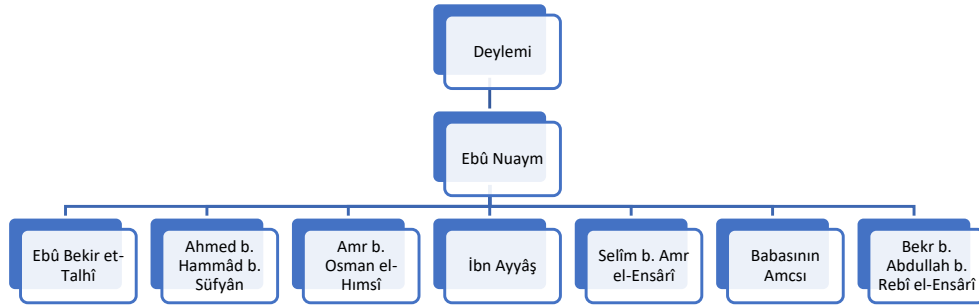
²² Kuşçuzade, "Sünnette Spor", 400.

Çocuklara yüzme öğretilmesinin istendiği rivayetler Bekr b. Abdullah el-Ensârî ve İbn Ömer'den merfu, Hz. Ömer'den mevkuf olarak nakledildiği görülmektedir. Rivayetlere dair bilgiler şu şekildedir:

Bekr b. Abdullah el-Ensârî rivayeti

Çocuklarınıza yüzmeyi ve atıcılığı öğretiniz. Yün pamuk gibi şeyleri eğirmek mümin kadınların ne güzel eğlencesidir. Baban ve annen seni çağırdıklarında sen annenin çağırısına icabet et.²³

Ebû Nuaym'ın el-Marife'de tahrir ettiği metni Ebû Mansûr ed-Deylemî onun aracılığı ile nakletmiştir.²⁴ Rivayetin isnad şeması şu şekildedir:

İsnad şemasında yer alan Ebû Bekir et-Talhî ve Ahmed b. Hammad sika kabul edilirken Amr b. Osman b. Saîd b. Kesîr Ebû Hafs el-Hımsî, sadûk kabul edilmiştir.²⁵ Ali b. Ayyâş hakkında Zehebî, senedde bir sonraki râvi olan Selim b. Amr el-Ensârî'den batıl hadisler naklettiğini belirterek bu rivayeti örnek olarak zikretmiş İbn Hacer de Zehebî'yi teyit etmiştir.²⁶ Selim b. Amr'ın babasının amcası hakkında bir bilgi

²³ عَلِّمُوا بَنِيكُمْ السَّيَّاحَةَ وَالرَّيِّ، وَلِنَعْمَ لَهُوَ الْمُؤْمِنَةُ مَغْزُلُهَا، وَإِذَا دَعَاكَ أَبُوكَ وَأُمُّكَ فَأَجِبْ أُمَّكَ

²⁴ Ahmed b. Abdillâh b. İshâk el-İsfahânî Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-sahâbe*, thk. Âdil b. Yusuf el-'Azzâzî (Riyad: Dâru'l-Vatan, 1998), 1, 441; Ebû'l-Fadl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî İbn Hacer, *el-Garâibü'l-Mültekadatü min Müsnedi'l-Firdevs*, thk. ed-Dâiz el-Firyâtî vd. (Birleşik Arap Emirlikleri: Dâru'l-Birr, 2018), 3, 629-630.

²⁵ Ebû Bekr Ahmed b. Alî b. Sâbit el-Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu medîneti's-selâm (Târîhu Bağdâd)*, thk. Mustafa Abdülkâdir Atâ (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1417), 4,124; Ebu'l Hasan Ali b. Ömer b. Ahmed Dârekutnî, *Suâlât el-Hâkim en-Nisâbü'lî li'd-Dârekutnî*, thk. Muvaffak Abdullah b. Abdülkâdir (Riyad: Mektebetü'l-Maârif, 1984), 93; İbn Hacer, *et-Takrîb*, 424, R. No: 5073.

²⁶ Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân et-Türkmânî el-Fârikî ed-Dımaşkî ez-Zehebî, *Mîzânü'l-İtidâl fî nakdi'r-ricâl veylühü Zeylû Mîzân'il-İtidâl*, thk. Ali Muhammed Muavvad - Âdil Ahmed Abdülmevcûd (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1995), 2, 231; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, 3, 112.

bulunmamaktadır. Hadisin bu senedle zayıf kabul edilmesi gerektiğini Sehâvî başta olmak üzere, Fettenî, Aclûnî, Şevkânî ve Elbânî dile getirmişlerdir.²⁷

İbn Ömer Rivayeti

Çocuklara yüzme öğretmenin teşvik edildiği diğer rivayet, Beyhakî tarafından İbn Ömer'den nakledilmiştir.²⁸

Buna göre Hz. Peygamber: “Çocuklarınıza yüzmeyi ve atıcılığı, kadınlara da yün eğirmeyi öğretiniz, buyurmuştur.²⁹

Rivayetin isnad şeması şu şekildedir:

Beyhakî, senedinde yer alan Ahmed b. Ubeyd el-Attâr'ın münkerü'l-hadis olduğunu ifade etmektedir.³⁰

Ömer b. Hattâb Rivayeti

Ahmed b. Hanbel başta olmak üzere Tirmizî, Nesâî, İbn Mâce ve İbn Hibbân'ın tahrir ettiğine göre Ebû Ümâme b. Sehl, Hz. Ömer'in Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh'a yazdığı bir mektupta şu ifadelerin yer aldığını belirtmiştir:

Çocuklarınıza yüzmeyi ve okla savaşmayı öğretiniz.³¹

²⁷ Ebû'l-Hayr Şemsüddîn Muhammed b. Abdurrahmân b. Muhammed es-Sehâvî, *el-Mekâsîdû'l-hasene*, thk. Muhammed Osman el-Haşî (Beyrut: Dârü'l-Kitâbî'l-Arabî, 1985), 1, 462; Cemâlüddîn Muhammed Tâhir b. Alî el-Fettenî, *Tezkiretü'l-mevdû'ât* (Kahire: İdâretü't-Tibâ'atî'l-Münîre, 1343), 1, 130; Ebû'l-Fidâ İsmâîl b. Muhammed b. Abdilhâdî el-Cerrâhî el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ ve müzîlu'l-ilbâs amme'stehera mine'l-ehâdisi alâ elsineti'n-nâs* (Beyrut: Mektebetü'l-Kudsî, 1351), 2, 68; Ebû Abdillâh Muhammed b. Alî b. Muhammed es-San'ânî el-Yemenî eş-Şevkânî, *el-Fevâidi'l-mecmûa fi'l-ehâdisi'l-mevdû'a*, thk. Abdurrahman b. Yahyâ el-Muallimî el-Yemânî (Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1995), 1, 137; Muhammed Nâsiruddîn Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdisi'd-daîfe ve'l-mevdûa' ve eseruha's-seyyi' fi'l-ümme* (Riyad: Mektebetü'l-Maârif, 1988), 8, 334.

²⁸ Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Alî Beyhakî, *el-Câmiu li-şuabi'l-îmân*, thk. Abdulalî Abdulhamîd Hâmid (Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 2003), 11, 135.

²⁹ عَلِّمُوا أَبْنَاءَكُمْ السِّبَاحَةَ وَالرَّمْيَ، وَالْمَرْأَةَ الْمِعْزَلَ

³⁰ Beyhakî, *eş-Şuab*, 11, 135.

³¹ Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî Ahmed b. Hanbel, *Müsnedü'l-İmâm Ahmed b. Hanbel*, thk. Şuayb el-Arnâvut - Âdil Mürşid (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1995), 1, 409, H.No: 323; Tirmizî, “Ferâiz, 12”; Ebû

Mevkuf olan bu rivayet hakkında sahih hükmü verilmiştir.

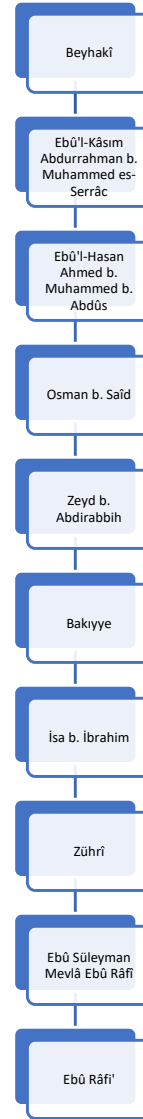
Çocuğun Anne-Baba Üzerinde Bir Hakkı Olan Yüzme Sporü

Çocuğun eğitimi İslâm dininin doğumdan itibaren özen gösterdiği bir durumdur. Bu amaçla anne-babaya ve çocuğa dair bazı görev ve sorumluluklar yüklenmiş, iyi bir Müslümanın yetişmesinin merkez noktasında aile kurumuna önem atfetmiştir. Anne-babanın çocuğun üzerinde hakları olduğu gibi çocuğun da anne-baba üzerinde hakları bulunmaktadır. İşte bu haklardan birisi de çocuğun yüzmeyi öğrenmesini sağlamaktır. Konuya dair Hz. Peygamber'den nakledilen rivayet Ebû Râfi' aracılığı ile Beyhakî'nin eserinde yer almaktadır. Buna göre Ebû Râfi' Hz. Peygamber'e:

- Ey Allah'ın Rasûlü! Bizim çocukların üzerinde hakkımız olduğu gibi onların da bizim üzerimizde hakları var mıdır? şeklinde bir soru sormuş bunun üzerine Hz. Peygamber:
- Evet, çocuğun anne-babası üzerindeki hakları yazı yazmayı, yüzmeyi ve atıcılığı öğretmesi ayrıca onu helal bir şekilde doyurmasıdır, buyurmuştur.³² Deylemî'nin aynı sahabiden rivayetinde كتاب الله Allah'ın kitabını öğretmesi şeklinde bir ifade yer almaktadır.³³

Rivayetin isnad şeması şöyledir:

Beyhakî, İsa b. İbrahim hakkında ما لا يتابع عليه şeklinde bir tenkit belirtmiştir. Aynı ravi hakkında Buhârî ve Nesâî, münkerü'l-hadis derken Ebû Hâtim, metruk, Yahya b. Maîn, leyse bi şey hükmünü vermişlerdir.³⁴ Bakıyye, tedlis yapmakla itham edilen ve anane yoluyla nakilde bulunan bir

Abdillâh Muhammed b. Yezîd Mâce el-Kazvînî İbn Mâce, *es-Sünen* (Riyad: Dâru's-Selâm, 1419), "Ferâiz, 9" Tirmizî ve İbn Mâce rivayetlerinin lafzı farklı olup Hz. Ömer'in Ebû Ubeyde'ye yazdığı mektubu tescil için burada zikredilmiştir.

³² عَنْ أَبِي رَافِعٍ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَلَوْلَدٌ عَلَيْنَا حَقٌّ كَحَقِّكَ عَلَيْهِمْ؟ قَالَ: نَعَمْ، حَقُّ الْوَلَدِ عَلَى الْوَالِدِ أَنْ يُعَلِّمَهُ الْكِتَابَةَ Beyhakî, *es-Suab*, 11, 136.

³³ Ebû Şücâ' Şîrûye b. Şehredâr b. Şîrûye ed-Deylemî, *el-Firdevs bi me'sûri'l-ahbâr*, thk. Saïd b. Besyûnî Zağlûl (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1995), 2, 131.

³⁴ Zehebî, *el-Mizân*, 3, 308.

ravidir. Mevlâ Ebû Râfi, hakkında cerh-tadile yönelik bir bilgiye ulaşılammıştır.

Aynı rivayeti Ebû Nuaym, Yezid b. Harun $\geq$ Cerrâh b. Minhâl $\geq$ Zührî $\geq$ Selîm Mevlâ Ebû Râfi $\geq$ Ebû Râfi senediyle tahrir etmiştir. Cerrâh b. Minhâl hakkında Ahmed b. Hanbel, gaflet sahibi, İbn Medini, hadisi yazılmaz, Buhârî ve Müslim, münkerü'l-hadis, Nesâî ve Dârekutnî, metruk, İbn Hibbân ise yalan söyleyen bir kimse ifadelerini kullanmışlardır.³⁵ Benzer bir tarikini Ebû Hureyre'den Deylemî tahrir etmiştir. Suyûtî ve Elbânî gibi alimler zayıf kabul etmişlerdir.³⁶ Sonuç itibariyle çocuğun anne-babası üzerindeki hakkı ifade eden üç rivayet de senedi itibariyle zayıf hükmünde kabul edilmiştir.

Yüzmenin Dört Helal Eğlenceden Biri Kabul Edilmesi

İslâm dini insan fıtratına ve dinin ahkamına uygun oyun ve eğlenceye, belirli sınırlar içinde müsaade etmiş ve teşvik etmiştir. Âl-i İmrân suresinde belirtildiği üzere kadınlar, oğullar, yük yük altın ve gümüş, salma atlar, davarlar ve ekinler gibi nefsin şiddetle arzuladığı şeyler insana süslü gösterilmiştir.³⁷ Dolayısıyla insan fıtratı itibariyle bu ve benzeri pek çok dünyevî lezzete meyillidir. Ayetin devamında ise bütün bunların dünya hayatının geçimliği olduğu vurulanmış ve asıl gidilecek güzel yerin Allah katında olduğu bildirilmiştir. Aynı şekilde farklı ayetlerde dünya hayatının bir oyun ve eğlenceden ibaret olduğu vurgulandıktan sonra ahiretin Allah'tan sakınan kullar için daha hayırlı olduğu, asıl varılacak yerin, gerçek hayatın ahiret olduğu ifade edilmektedir.³⁸ Bir yönü insan fıtratına bakan diğer yönü imtihan ve Allah rızasını kazanmaya teşvik eden ayetlerin yanı sıra hadislerde de benzer ifadeler karşımıza çıkmaktadır. Hz. Peygamber, kendisinden sonra dünya nimetlerinin Müslümanların elinde bollaşması ve gönüllerin dünya nimetlerine kaymasında korktuğunu belirttiği Ebû Saîd el-Hudrî rivâyeti, dünya ve ahiret dengesinin sınırlarını belirlemektedir.³⁹

³⁵ Suyûtî, *el-Bâha fî fadli's-sibâha*, 21 Muhakkik Mecdî Fethi, senedinin zayıf olduğunu belirtmiştir.

³⁶ Ebû'l-Fadl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-Suyûtî, *el-Câmiu's-sağîr fî ehâdisi'l-beşîri'n-nezîr* (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1990), H.No: 6478; Muhammed Nâsiruddîn Elbânî, *Daîfü'l-Câmi'i's-Sağîr* (Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, 1988), H.No: 2732.

³⁷ *Kur'an-ı Kerim Mealî*, çev. Halil Altuntaş - Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011), Âl-i İmrân 3/14.

³⁸ Ankebut 29/64; el-En'am 6/32, Muhammed 47/36; el-Hadîd 57/20.

³⁹ "Benden sonra size dünya nimetlerinin ve zînetlerinin açılmasından ve onlara gönlünüzü kaptırmanızdan korkuyorum." Ebû Abdillâh b. Muhammed b. İsmâîl el-

Dinin temel umdeleri etrafında bir sınır belirleyen Hz. Peygamber yüzmenin helal oluşuna veya dinin ilkelerine uygunluğuna vurgu yaptığı Nesâî, Taberânî ve Ebû Nuaym'ın Câbir b. Abdullah ve Câbir b. Umeyr'den tahrir ettikleri rivayet şu şekildedir:

Şu dördü hariç içinde Allah'ın anılmadığı her şey oyun ve eğlenceden ibarettir. Kocanın, karısı ile oynaşması, kişinin atını terbiye etmesi, iki hedef arasında yürüyüş ve yüzme öğrenmek.⁴⁰

Taberânî rivayeti hakkında Heysemî, ravilerinden Abdulvehhab b. Buht hariç diğerlerinin Buhârî ve Müslim'in ravileri olduğunu İbn Buht'un da güvenilir bir ravi olduğunu belirtmiştir.⁴¹ Tirmizî ve İbn Mâce'nin Ukbe b. Âmir'den naklettikleri benzer bir rivayetle *şahit* olarak destek verdikleri bu rivayet hakkında sahih hükmü verilmiştir.⁴²

Bu rivayet şimdiye kadar nakledilen rivayetler içinde sıhhat açısından en güvenilir metindir.

Yüzmenin Adabı

İslâm dininde eşyada asıl olanın mübahlığıdır. Bu durum temel kaide olarak bütün alanlarda kullanılır.⁴³ Bir şeyin haramlığı ancak onu bağlayacak Kur'an ve sünnetten bir delilin varlığı ile mümkündür. Bu minvalde dinde hüküm koyucu Allah ve resulüdür.⁴⁴ Araf suresi 32. Ayette "De ki: "Allah'ın kulları için yarattığı süsü, temiz ve iyi rızıkları kim haram kıldı?" ayeti ile "Peygamber onlara iyiliği emreder ve onları kötülükten meneder; yine onlara temiz şeyleri helâl, pis şeyleri haram

Cu'fî el-Buhârî, *Sahîhu'l-Buhârî* (Dimeşk-Beyrut: Dâru İbn Kesîr, 2002), "Zekât, 47"; Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî Müslim, *Sahîhu Müslim* (Riyad: Beytü'l-Efkârî'd-Düveliyye, 1998), "Zekât, 121, 123".

⁴⁰ كُلُّ شَيْءٍ لَيْسَ فِيهِ ذِكْرُ اللَّهِ ، فَهُوَ لَهُوٌ وَلَعِبٌ ، إِلَّا أَرْعَ : مُلَاعِبَةُ الرَّجُلِ امْرَأَتَهُ ، وَتَأْدِيبُ الرَّجُلِ فَرَسَهُ ، وَمَسْئُهُ بَيْنَ عُلْمِهِ وَتَعْلِيمِهِ الرَّجُلِ السَّابَّاحَةَ Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî en-Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, thk. Hüseyin Abdülmün'im Şiblî (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2001), 8, 176; Taberânî, *el-Kebîr*, H. No: 1785; Ebû'l-Kâsım Müsnidü'd-dünyâ Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat*, thk. Târik b. 'Ivaddullah b. Muhammed - Abdülmuhsin b. İbrahim el-Huseynî (Kahire: Dâru'l-Haremeyn, 1995), H. No: 8147; Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 2, 541.

⁴¹ Heysemî, *el-Mecma'*, 6, 269.

⁴² Tirmizî, "Fadâilü'l-Cihâd, 11"; İbn Mâce, "Cihâd, 19".

⁴³ Yüksel Çayiroğlu, "Helâl ve Haramlarla Kaide ve İlkeler", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/1 (2018), 603.

⁴⁴ Yüksel Çayiroğlu'nun konuya dair makalesinde helal ve haram kılma yetkisinin Allah'a ait olduğunu, Hz. Peygamber'in bu konudaki yetkisinin Allah'ın hüküm ve iradesini belirleme ve açıklamaktan ibaret olduğunu Abdullah Kahraman'ın bir makalesinden atıfla nakletmiştir. Çayiroğlu, "Helâl ve Haramlarla Kaide ve İlkeler", 602.

kılar” ayeti hüküm koyma noktasında yetkiyi belirlemektedir.⁴⁵ Dinin temel hedefi insanlara hem bu dünya hem de ahiret mutluluğu kazandırmaktır. İnsanın fiilleri başta olmak üzere yiyecek, içecek ve giyeceklerle dair helal veya haram bir hükmün neticesi de fitrî açıdan bozulmamış insan ve toplumların değer yargılarıyla örtüşecek nitelikte olmalıdır. Netice itibarıyla şari tarafından konulan hükümler, insanın dünya hayatındaki sınırlarını belirleyici bir role sahiptir. İşte bu sınırlar ile hayatın her aşamasında dinin belirlediği prensipler etrafında geniş bir helal daire ortaya çıkmıştır.⁴⁶

Hz. Peygamber’in helal ve haramların belli olup, şüphelilerden uzak durulmasını tavsiye ettiği rivayetler aslında genel bir ilke olarak görülmüştür.⁴⁷ Spor, sanat, bilim, teknoloji ve kültüre dair özel bir yasak olmadığı sürece eşyada aslolan ibahadır düşüncesi belirleyici olagelmıştır. Bu doğrultuda spor yapmak bizatihi yasak olmamakla birlikte sağlıklı ve zinde bireylerin yetişmesi için ayrıca tavsiye edilmiştir. İbâha-i Asliyye⁴⁸ olarak kabul edilebilecek bu mübah alan hakkında ayrıca Hz. Peygamber’in teşvik ettiği sporlara baktığımızda ok atma, binicilik, güreş ve yüzmenin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu sporların yaşanılan coğrafyanın, iklimin, kültürün ve örfün etkisinde olduğu da bilinen bir gerçektir. Özellikle Mekke ve Medine bölgesinde yağmur suların oluşturduğu su birikintileri, havuzlar ve su kuyuları, sıcak hava koşullarıyla hayatını idame ettirmekte olan toplum için bir serinleme unsuru haline yüzme sporu ile getirilmiştir. Nitekim dinî anlamda israf yapılmadığı sürece herkesin yüzme hakkı vardır ve yaşadığı coğrafyada maddi ve manevi anlamda uygun koşullar sağlandığı sürece yüzme ile iştigal etmesi teşvik edilen bir husustur. Ayrıca menfaatlerde helallik zararlar da ise haramlık ilkesi prensip olarak belirlenmiştir.⁴⁹ Yüzme ile ilgili uygun koşulların sağlanması veya İslâm’ın belirlediği mübah alanı aşmayacak bir uygulamanın imkanı ise tartışılması gereken bir konudur. Hangi şartlar gerçekleşirse

⁴⁵ Hüküm ancak Allah’ındır ve Allah hakkı anlatır; O doğru hüküm verenlerin en hayırlısıdır” el-En’âm 6/57; Peygamber onlara iyiliği emreder ve onları kötülükten meneder; yine onlara temiz şeyleri helâl, pis şeyleri haram kılar. el-Araf 7/157.

⁴⁶ Mübah konusu ve eşyada mübahlığın esas teşkil etmesine dair detaylı bilgi için bkz. İbrahim b. Musa b. Muhammed el-Gırnâtî Şâtibî, *el-Muvâfakât*, thk. Hasan Âl Süleyman (Dâru İbn Afvân, 1997), 1, 172-210.

⁴⁷ Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. el-Kuşeyrî el-Müslim, *el-Müsnedü's-sahîhu'l-muhtasaru mine's-süneni bi-nakli'l-adli ani'l-adli an Rasûlillah* (Riyad: Dâru's-Selâm, 1419), “Müsâkât, 107”.

⁴⁸ Eşyada Aslolan İbahadır kaidesinin delilleri ve ibâha-i asliyye konuları hakkında bkz. Çayiroğlu, “Helâl ve Haramlarla Kaide ve İlkeler”, 603-605.

⁴⁹ Çayiroğlu, “Helâl ve Haramlarla Kaide ve İlkeler”, 605.

Müslümanlar İslâm'a uygun yüzme sporunu icra edebilir? Burada fıkıh ilminin belirlediği genel ilkelere bazılarını zikretmek yerinde olacaktır.

- a- Kullanılan malzeme, su vb. unsurların yanı sıra zaman açısından da israfa dikkat edilmelidir.
- b- Spor faaliyeti hiçbir şekilde dinin yasakladığı ilkelere aykırı olmamalıdır.
- c- İnsanın Allah'a karşı sorumlu olduğu ibadetlerini aksatmaya neden olmamalıdır.
- d- Zaruriyat açısından din, can, akıl, mal ve ırzın korunması ilkesine zarar verecek tehlikeleri barındırmamalıdır.
- e- Yüzme esnasında gerek erkek gerek kadınların tesettür ilkelerine riayet etmeleri gerekmektedir.
- f- İhtilatin bulunduğu ortamlarda Müslüman bireylerin yüzmemesi gerekmektedir.

Esasında helal ve haramın belirlendiği bir din sistematğinde tedrici bir bakış açısı sunmak dinin hükümlerini askıya almayı beraberinde getirecektir. Ancak içinde bulunduğumuz modern zamanın düşünme biçimi ile İslâm'ın belirlediği ölçüleri senkronize etmek ne kadar mümkündür sorusu akla gelmektedir. Müslüman bireylere özgü bir yüzme faaliyeti sunmak belki de tartışılması gereken en önemli noktadır. Son yıllarda İslâmi otel konseptleri adı altında yaygınlaşan uygulamalar da bu açıdan incelenmesi gerekmektedir.

Yüzme adabı ile ilgili özel olarak şu hususları da zikretmek yerinde olacaktır.

- a- Havuz vb. yerlerde yüzen kimselerin çevreye zarar vermemesi, başkalarını rahatsız etmemesi gerekir. Mahremiyet sınırlarına her açıdan riayet etmek Müslümanın en önemli sorumluluğu olmalıdır.
- b- Havuz vb. yerlere tükürülmemeli, tuvalet ihtiyacı buralarda giderilmemelidir.
- c- Özellikle yasak olan yerlerde yüzülmemeli, kurallara uygun hareket edilmelidir.
- d- Yüzme bilmeyenlerin suya girmemesi, girmek istemeleri halinde engel olunması gerekmektedir.
- e- Sahil kenarları başta olmak üzere çevre temizliğine dikkat edilmeli, deniz daima temiz tutulmalıdır.

Yüzme adabıyla ilgili zikredilen bu maddeler, dinin en önemli ilkeleri arasında yer alan kul hakkına riayet etmenin bir gereği olarak her insanın dikkat etmesi gereken ahlak kurallarıdır.

Sonuç

Hiz. Peygamber'in yüzmeyi 6 yaşlarında annesi ile birlikte Medine'de babasının dayılarının yurdu olan Adî Neccaroğulları'nın havuzunda öğrendiği ile ilgili rivayet Vâkidî tarafından 4 farklı sened ile aktarılmıştır. Bu senedlerin üçünde ittisal problemi bulunmaktadır. İbn Abbas'tan nakledilen merfu rivayet ise meçhul ravilerden dolayı zayıf kabul edilmektedir.

Aynı şekilde Hiz. Peygamber'in yüzmeye dair teşvikleri ve sonraki dönem yüzdüğüne dair rivayetler de farklı tariklerle birbirini desteklemekle birlikte zayıf kabul edilmişlerdir.

Ancak zayıf senedle nakledilmiş olsalar da hem Hiz. Peygamber'in yüzdüğüne dair hem de yüzmeyi teşvik ettiğine dair rivayetler tarihi bir veriyi ortaya çıkarması adına önem arz etmektedir. Burada çocuğun anne-baba üzerindeki haklarından birinin de ona yüzmeyi öğretmeleri/öğrenecek imkanı sağlamaları ile ilgili rivayetin sahih olması, Hiz. Peygamber'in konuya verdiği önemi göstermesi açısından yeterlidir. Bahsi geçen rivayette Allah'ın anılmadığı şeylerin oyun ve eğlence olduğu ancak yüzmenin bunun dışında tutulduğu bilgisi, konunun Hiz. Peygamber'in zihnindeki yerine işaret edecek niteliktedir. Dolayısıyla rivayetler etrafında Hiz. Peygamber, yüzmeyi öğrenmiş ve yüzmüş, Müslümanlardan da bu konuda gayret göstermelerini beklemiş ve yüzmelerini tavsiye etmiştir, diyebiliriz.

Yüzme adabı dinin hükümlerinin genelinden elde edilen bakış açısıyla ortaya konabilir. Spor ve eğlence ne kadarın asıl itibarıyla mübah oluşu, israf, zinaya yol açma, kumar, kul hakkı gibi meşru olmayan alanlarla kesişmesi mübah fiilin haramlığına neden olacaktır. Müslüman toplumun içinde bulunduğu zamanın şartlarına uygun yüzme sporunu icra etme imkanı tartışmaya açılmalı ve mübah alanın muhafazasına yönelik uygulamalar yaygınlaştırılmalıdır.

Kaynakça

Aclûnî, Ebû'l-Fidâ İsmâîl b. Muhammed b. Abdilhâdî el-Cerrâhî. *Keşfü'l-hafâ ve müzîlu'l-ilbâs amme'stehera mine'l-ehâdîsi alâ elsineti'n-nâs*. 2 Cilt. Beyrut: Mektebetü'l-Kudsî, 1. Basım, 1351.

- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî. *Müsnedü'l-İmâm Ahmed b. Hanbel*. thk. Şuayb el-Arnâvut - Âdil Mürşid. 50 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1995.
- Apaydın, Mehmet. *Siyer Kronolojisi*. İstanbul: Kuramer, 1. Basım, 2018.
- Apaydın, Mehmet. *Vâkıdî*. İstanbul: Siyer Yayınları, 1. Basım, 2021.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Alî. *el-Câmiu li-şuabi'l-îmân*. thk. Abdulali Abdulhamîd Hâmid. 14 Cilt. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1. Basım, 2003.
- Buhârî, Ebû Abdillâh b. Muhammed b. İsmâîl el-Cu'fî. *Sahîhu'l-Buhârî*. Dimeşk-Beyrut: Dâru İbn Kesîr, 1. Basım, 2002.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fî. *el-Camiu'l-müsnedü's-sahîhu'l-muhtasarı min umûri Rasulillahi ve sünenihi ve eyyâmihi*. Riyad: Dârü's-Selâm, 1. Basım, 1419.
- Çayiroğlu, Yüksel. "Helâl ve Haramlarla Kaide ve İlkeler". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/1 (2018), 597-633.
- Dârekutnî, Ebu'l Hasan Ali b. Ömer b. Ahmed. *Suâlât el-Hâkim en-Nîsâbü'rî li'd-Dârekutnî*. thk. Muvaffak Abdullah b. Abdülkâdir. Riyad: Mektebetü'l-Maârif, 1. Basım, 1984.
- Deylemî, Ebû Şücâ' Şîrûye b. Şehredâr b. Şîrûye. *el-Firdevs bi me'sûri'l-ahbâr*. thk. Saîd b. Besyûnî Zağlûl. 6 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1995.
- Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh b. İshâk el-İsfahânî. *Ma'rifetü's-sahâbe*. thk. Âdil b. Yusuf el-'Azzâzî. 7 Cilt. Riyad: Dârü'l-Vatan, 1. Basım, 1998.
- Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh b. İshâk el-İsfahânî. *Târîhu İsfahan*. thk. Seyyid Kesrevî Hasan. 2 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. Basım, 1990.
- Elbânî, Muhammed Nâsiruddîn. *Daifü'l-Câmi'i's-Sağîr*. 3 Cilt. Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, 1988.
- Elbânî, Muhammed Nâsiruddîn. *Silsiletü'l-ehâdisi'd-daife ve'l-mevdûa' ve eseruha's-seyyi' fi'l-ümme*. 14 Cilt. Riyad: Mektebetü'l-Maârif, 1. Basım, 1988.
- Fettenî, Cemâlüddîn Muhammed Tâhir b. Alî. *Tezkiretü'l-mevdû'ât*. Kahire: İdâretü't-Tibâ'ati'l-Münîre, 1. Basım, 1343.
- Hâlid b. Muhammed b. Râcî'. *Tahrîcü Ehâdisi Kitâbü Ahbâr-ı Asbahân (Mine'l-ehâdisi'l-merfûa min evvelî'l-kitâb ilâ nihâyeti harfî'l-Hâ')*. Mekke: Ümmü'l-Kurâ Üniversitesi, Doktora Tezi, 1422.
- Kur'an-ı Kerim Mealî*. çev. Halil Altuntaş - Muzaffer Şahin. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 12. Basım, 2011.
- Hamidullah, Muhammed. *İslâm Peygamberi*. çev. Salih Tuğ. İstanbul: Yenişafak yayınları, 1. Basım, 2003.
- Hatîb el-Bağdâdî, Ebû Bekr Ahmed b. Alî b. Sâbit. *Târîhu medîneti's-selâm (Târîhu Bağdâd)*. thk. Mustafa Abdülkâdir Atâ. 24 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. Basım, 1417.
- Heysemî, Ebü'l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Süleymân. *Mecma'u'z-zevâ'id ve menba'u'l-fevâ'id*. thk. Hüsâmeddin el-Kudsî. 10 Cilt. Beyrut: Mektebetü'l-Kudsî, 1. Basım, 1994.
- İbn Abdilber, Ebû Ömer Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed b. Abdilberr en-Nemerî. *el-İstî'âb fî ma'rifeti'l-ashâb*. thk. Ali Muhammed el-Bicâvî. 4 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Cil, 1. Basım, 1992.
- İbn Adî, Ebû Ahmed Abdullah b. Adî b. Abdillâh el-Cürcânî. *el-Kâmil fî du'afâi'r-ricâl*. thk. Âdil Ahmed Abdülmevcûd - Ali Muhammed Muavvad. 9 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. Basım, ts.
- İbn Asâkîr, Ebü'l-Kâsım Alî b. el-Hasen b. Hibetillâh b. Abdillâh b. Hüseyn ed-Dimaşkî eş-Şâfiî. *Târîhu Dimeşk*. thk. Muhibbüddin Ebû Saîd Ömer b. Garâme el-Amrevî. 80 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1. Basım, 1995.

- İbn Hacer, Ebü'l-Fadl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî. *el-Garâibü'l-Mültekatü min Müsnedi'l-Firdevs*. thk. ed-Dâiz el-Firyâtî vd. 5 Cilt. Birleşik Arap Emirlikleri: Dâru'l-Birr, 1. Basım, 2018.
- İbn Hacer, Ebü'l-Fadl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî. *Lisânü'l-Mizân*. thk. Abdülfettah Ebû Gudde. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1. Basım, 2002.
- İbn Hacer, Ebü'l-Fadl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî. *Takrîbü't-Tehzîb*. thk. Muhammed Avvâme. Suriye: Dâru'r-Rüşeyd, 1. Basım, 1986.
- İbn Hacer, Ebü'l-Fadl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî. *Tehzîbü't-tehzîb*. 15 Cilt. Kahire: Dâru'l-Kitâbi'l-İslâmiyye, 1. Basım, 1993.
- İbn İshâk, Muhammed b. İshâk b. Yesâr. *Kitâbü's-siyer ve'l-megâzî*. thk. Süheyl Zekkâr. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1. Basım, 1978.
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd Mâce el-Kazvînî. *es-Sünen*. Riyad: Dâru's-Selâm, 1. Basım, 1419.
- İbn Sa'd, bû Abdillâh Muhammed b. Sa'd b. Menî' el-Kâtib el-Hâşimî el-Basrî el-Bağdâdî. *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*. thk. Muhammed Abdülbekir el-Bekrî. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. Basım, 1990.
- İbnü'l-Esir, Ebü'l-Hasan Ali b. Ebi'l-Kerem Muhammed b. Muhammed Abdülkerim b. Abdülvahid eş-Şeybânî el-Cezerî İzzüddîn. *Üsdü'l-Gâbe*. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1. Basım, 1989.
- Köse, Saffet. "Hz. Peygamber (s.a.v.) ve Sağlık". *Siyer Araştırmaları Dergisi* 8 (Aralık 2020), 222-227.
- Kuşçuzade, Münir. "Sünnette Spor". *International Journal of Sport Culture and Science* 3/4 (2015), 396-403. <https://doi.org/10.14486/IJSCS400>
- Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. el-Kuşeyrî el-. *el-Müsnedü's-sahîhu'l-muhtasarü mine's-süneni bi-nakli'l-adli ani'l-adli an Rasûlillah*. Riyad: Dâru's-Selâm, 1. Basım, 1419.
- Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî. *Sahîhu Müslim*. Riyad: Beytü'l-Efkârî'd-Düveliyye, 1998.
- Nesâî, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî. *es-Sünenü'l-Kübrâ*. thk. Hüseyin Abdülmün'im Şiblî. 10 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1. Basım, 2001.
- Sâmî Saîd İsmâîl. *el-İslâm ve'r-Riyâza*. Mısır: Dâru'l-Ulûm, 1. Basım, 2021.
- Sehâvî, Ebü'l-Hayr Şemsüddîn Muhammed b. Abdirrahmân b. Muhammed. *el-Mekâsîdü'l-hasene*. thk. Muhammed Osman el-Haş. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 1. Basım, 1985.
- Suyûtî, Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebubekr. *el-Bâha fî fadli's-sibâha*. thk. Mecdi Fethi es-Seyyid. Tanta: Dâru's-Sahâbe, 1. Basım, 1990.
- Suyûtî, Ebü'l-Fadl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-. *el-Câmiu's-sağîr fî ehâdisi'l-beşîri'n-nezîr*. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. Basım, 1990.
- Şâtîbî, İbrahim b. Musa b. Muhammed el-Gırnâtî. *el-Muvâfakât*. thk. Hasan Âl Süleyman. 7 Cilt. Dâru İbn Afvân, 1. Basım, 1997.
- Şevkânî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Alî b. Muhammed es-San'ânî el-Yemenî. *el-Fevâidü'l-mecmûa fî'l-ehâdisi'l-mevdû'a*. thk. Abdurrahman b. Yahyâ el-Muallimî el-Yemânî. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. Basım, 1995.
- Taberânî, Ebü'l-Kâsım Müsnidü'd-dünyâ Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb. *el-Mu'cemü'l-evsat*. thk. Târik b. 'İvadullah b. Muhammed - Abdülmuhsin b. İbrahim el-Huseynî. 10 Cilt. Kahire: Dâru'l-Haremeyn, 1. Basım, 1995.
- Taberânî, Ebü'l-Kâsım Müsnidü'd-dünyâ Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb. *el-Mu'cemü'l-kebir*. thk. Hamdi Abdülmecid es-Silefî. 25 Cilt. Kahire: Mektebetü İbn Teymiyye, 2. Basım, 1994.

Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemî. *el-Câmiu'l-muhtasarü mine's-süneni an Rasûlillah*. Riyad: Dârü's-Selâm, 1. Basım, 1419.

Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân et-Türkmânî el-Fârikî ed-Dımaşkî. *Mizânü'l-İ'tidâl fî nakdi'r-ricâl veylühü Zeylû Mizân'il-İ'tidâl*. thk. Ali Muhammed Muavvad - Âdil Ahmed Abdülmevcûd. 4 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. Basım, 1995.

"hadith.İslâm-db". Erişim 10 Ağustos 2022. <http://hadith.İslâm-db.com/narrators/41700/هاشم-بن-عاصم>